

Discussiepaper bereikbaarheid landelijk gebied

Nationaal Verkeerskunde Congres 2023

Categorie: discussie - 30 mei 2023

Pien Korenblik – stagiair ruimtelijke ordening en planologie & **Jan van den Brink** – strategisch adviseur mobiliteit & ruimte

1 Inleiding

1.1 Impressie

'Het niet kunnen komen waar je zou willen komen, waardoor je deelname aan maatschappelijke activiteiten belemmerd wordt' (Planbureau voor de Leefomgeving, 2019)¹. Vervoersarmoede; veel Nederlanders, met name plattelanders zoals ik (lees: Pien), hebben of krijgen hier in de komende decennia mee te maken. Dagelijks reis ik als student uit het buitengebied door middel van het OV met veel geploeter via vele overstappunten en lange wachttijden naar mijn stageplaats, terwijl er met de auto een tijdswinst van één uur wordt behaald. De auto staat hier dominant op één als het gaat om het bereiken van voorzieningen op de snelste manier. Een goede bereikbaarheid vanuit en naar het landelijk gebied is essentieel voor de ontplooiingsmogelijkheden van jongeren en het welzijn van (oudere) mensen. Daarom is het groeien in de breedte aan vervoersopties van belang. Door middel van deze discussiepaper willen wij nieuwe vakkennis overbrengen en aan het denken zetten. Kortom, grensverleggend groeien als mens aan mobiliteit.

1.2 Aanleiding

Landelijk gezien is er een groeiend besef dat de bereikbaarheid van het platteland onder druk staat. Recent onderzoek van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) laat dit bijvoorbeeld zien in de studie 'Toegang voor iedereen? Een analyse van de (on)bereikbaarheid van voorzieningen en banen in Nederland' (2022)². Bastiaansen, als onderzoeker betrokken bij dit rapport, stelt het volgende:

De bereikbaarheid van banen, gezondheidszorg, onderwijs, winkels en groen is volgens Bastiaanssen 'gedeeltelijk het gevolg van politieke keuzes'. Het

Nederlandse vervoersbeleid is volgens het planbureau te veel beperkt tot het bestrijden van files en het zorgen voor een betere doorstroming. Bijna een derde van de ouderen kan binnen een half uur geen enkel ziekenhuis bereiken als ze geen auto bezitten. Ruim een op de tien zou het ook niet binnen drie kwartier kunnen. Volgens het planbureau geldt dit vooral voor ouderen die aan de randen van de steden, in dorpen en op het platteland wonen.

Daarnaast is ook, zo stelt hetzelfde Planbureau voor de Leefomgeving, het aantal bushaltes significant afgenomen tussen 2018 en 2023: (1)500 bushaltes minder in 5 jaar.

Kortom, de brede bereikbaarheid is in Nederland in grote mate afhankelijk van de privé auto. Het busvervoer in het buitengebied staat onder druk. Dit vraagt om meer onderzoek en te ontwikkelen creatieve oplossingen. Terwijl voor de hoogstedelijke context sterk ingezet wordt op zowel onderzoek als inpassing van robuuste verbindingen voor fietsers en voetgangers is dit voor het buitengebied onderbelicht en niet op maat gesneden. Het is dan ook interessant om juist voor het platteland te zoeken naar mobiliteitsvormen die passend zijn bij de topografische en demografische kenmerken.

Naast de bredere bereikbaarheid is ook de vitaliteit van het platteland niet vanzelfsprekend. Onder andere door de transitie in de landbouw, het verdwijnen van voorzieningen in het platteland, de criminaliteit in het buitengebied en de (ervaren) kloof tussen stad en land. Het antwoord geven aan dit vraagstuk kan een beweging zijn naar meer levendigheid en bereikbaarheid van juist het platteland.

¹ [Indicator risico op vervoersarmoede - Inzicht op buurtniveau \(pbl.nl\)](#)

² [PBL: \(1\)500 bushaltes minder in vijf jaar | OV-Magazine \(ovmagazine.nl\)](#)

1.3 Aanpak

Dit onderzoek gaat over vervoersarmoede in het landelijk gebied. Door een verkenning naar zowel nationale als internationale mobiliteitsvormen wordt er gezocht naar creatieve oplossingen om de bereikbaarheid en vitaliteit van het platteland naar een hoger niveau te tillen. Dit onderzoek bestaat uit een brede, willekeurige verzameling afkomstig uit deskresearch. Op basis van deze verzameling zijn relevante discussievragen geformuleerd.

1.4 Leeswijzer

In dit hoofdstuk is een impressie, aanleiding, en de aanpak van dit onderzoek opgenomen. Hoofdstuk 2 bevat een aantal ideeën, internationaal en nationaal, oud en nieuw, rijp en groen, om de bereikbaarheid en de vitaliteit van het platteland te verbreden. Tot slot biedt hoofdstuk 3 ruimte voor discussie.

2 Verkenning ideeën

2.1 Internationaal

Figuur 1: Druk treinstation in India (Press Trust of India, z.d.)

India: combinatie personen- & goederenvervoer

In India is het standaard om personen- en goederenvervoer te combineren in treinen. Naast de eerste, tweede en derde klas is er ook een wagon voor goederen. Deze goederen staan in alle soorten en maten opgestapeld te wachten op de juiste trein. Dit geeft niet alleen extra drukte op het station, maar een extra dimensie aan het reizen. Het bewustzijn van het vervoer van goederen krijgt hiermee een plek in de reisbeleving.

Figuur 2: Fietsbus (Port of Antwerp Bruges, z.d.)

België – Antwerpen: combinatie fiets- & personenvervoer in bus

In de haven van Antwerpen is een fietsbus in gebruik om de werknemers van de haven gratis heen en weer te brengen. De haltes bevinden zich op de oevers Kanaaldok en de Schelde. De combinatie van fiets- en personenvervoer heeft als voordelen: tijdwinst (want geen overstaptijd door eigen fiets), geen filestress, positieve gezondheidseffecten en levert een bijdrage aan het milieu door de auto thuis te laten staan. Tot slot zou de werkgever een fietsvergoeding kunnen aanbieden wat de werknemer stimuleert en motiveert om deze vorm van reizen te gebruiken.

Figuur 3: PubliCar (Postauto, z.d.)

Zwitserland: on-demand bus

PubliCar is een flexibele on-demand bus die eenvoudig door iedereen te boeken is. Op elk moment kan men de bus boeken via de PubliCar App. Passagiers die in dezelfde richting willen reizen, kunnen instappen terwijl de bus onderweg is. De bus rijdt zowel een directe route tussen verschillende gebieden en biedt ook de mogelijkheid tot 'deur-tot-deur' service in een gebied.

Figuur 4: Kabelbaan netwerk (Schmidt, S. 2020)

Bolivia – La Paz: zwevend personenvervoer

In Bolivia zweeft boven de straten en gebouwen een kabelbaansysteem voor het vervoeren van personen. Kabelbanen gaan verkeersopstoppingen tegen, nemen weinig ruimte in beslag en behouden ruimte voor andere stedelijke ontwikkelingen. Daarnaast zijn kabelbanen een milieuvriendelijke wijze van vervoeren omdat het geen fossiele brandstoffen gebruikt. Verder kan een kabelbaan zorgen voor kortere reistijd door boven de stad te zweven. De kabelbanen kunnen een verbinding slaan tussen de stad en het nabijgelegen buitengebied. Het vormt echter wel een starre verbinding: de verbinding is niet eenvoudig te wijzigen.

Figuur 5: Wuppertal (Bergfex, z.d.)

Duitsland – Wuppertal: zwevend personenvervoer en goederenvervoer

In Duitsland zweeft de Schwebebahn boven de straten en de rivier Wupper. Deze zwevende trein is vroeger gebouwd als vervoersmiddel voor personen en goederen. Op dit moment wordt het gebruikt als een manier van personenvervoer en bestaat uit zo'n 20 haltes waar men kan opstappen. De zwevende trein voorkomt verkeersopstoppingen en zorgt voor unieke uitzichten (reisbeleving).

Duitsland: combinatie fiets- en personenvervoer in trein

In Duitsland geldt de Bahn&Bike service waar fietsen op de trein vervoerd kunnen worden. Aan de ene kant van de trein is plaatsgemaakt voor fietsen en aan de andere kant kan men zitten op de klapstoelen. Mochten alle fietsen niet passen aan de ene kant, dan kunnen deze ook vastgemaakt worden aan de kant van de klapstoelen. Dit betekent flexibele indeling voor het faciliteren van fietsers en hun fietsen.

Figuur 6: Bahn & Bike (Bonavoglia, P., z.d.)

2.2 Nationaal

Figuur 7: SRV-wagen (Van As, J., 2014)

Boodschappenbus aan huis

In Nederland was de rijdende supermarkt een lange tijd erg populair. Deze boodschappenbus zal voor ouderen die niet meer in de gelegenheid zijn om hun boodschappen zelf te doen, een uitkomst kunnen zijn. De bus komt aan huis en de door hen bestelde boodschappen worden bezorgd.

Figuur 8: Fietssnelweg (H., 2020)

Fietssnelwegen

Fietssnelwegen of doorfietsroutes zijn de laatste jaren in opkomst. Provincies en gemeenten zetten in op een netwerk aan fietsroutes. De F35 is bijvoorbeeld een snelle, veilige en non-stop fietsverbinding van 62 kilometer, die loopt van Nijverdal naar de Duitse grens met zijtakken van Almelo naar Vriezenveen en van Enschede naar Oldenzaal. De fietssnelweg zorgt voor vermindering van filevorming, een vlotte verbinding tussen steden, stimuleert het gebruik van de fiets en zorgt voor minder CO2 en geluid en minder verkeersslachtoffers. Veel plattelanders beschikken over een elektrische fiets dus de aanleg van fietssnelwegen kan een goede brug slaan tussen het landelijke en stedelijke gebied.

Figuur 91: Brekr (Vietor, D., 2020)

Elektrische brommer Brekr

Een Brekr is een elektrische brommer gemaakt in de Achterhoek. Elektrische mobiliteit is een van de oplossingen om de opwarming van de aarde tegen te gaan, dus vanuit het aspect duurzaamheid een fraai vervoersmiddel om van A naar B te komen.

Figuur 10: Buurtbus (Schotanus, R., 2021)

Buurtbus

De buurtbus is een kleinere bus voor circa 8 personen die volgens een vaste dienstenregeling rijdt. Deze bus rijdt rond op verschillende plaatsen in Nederland en ontsluit de afgelegen gebieden via een vaste route met het centrum. Deze bus kan veel betekenen voor ouderen die niet over een auto beschikken of slecht ter been zijn en op pad willen voor de dagelijkse boodschappen. De buurtbus wordt bestuurd door een groep vrijwilligers. Op deze manier kunnen deze groep vrijwilligers wat betekenen voor hun gemeenschap, en tevens wordt hiermee eenzaamheid tegengegaan.

In de '90 jaren is overigens al geëxperimenteerd met het combineren van speciaal vervoer van bijvoorbeeld gehandicapten naar de dagbesteding (in de ochtend en de middag) met het vervoer van ouderen in de tussentijd. Dit maakte deel uit van een zestal *bijzondere regionale welzijnsexperimenten* in Noord-Nederland en Zeeland. De uitkomst was echter dat het combineren van de subsidiestromen in de praktijk niet te regelen was.

Figuur 11: Autonomo busvervoer (Van Vliet, S., 2023)

Autonomo busvervoer

De provincies Groningen, Friesland en Drenthe werken samen om dé regio te worden voor autonomo vervoer. Zij zijn volop aan het experimenteren met autonome shuttles en bussen met als doel de leefbaarheid en bereikbaarheid in ruraal gebied te verbeteren. Dit kalenderjaar lopen er experimenten met het in- en uitparkeren op busdepots van micro-, mini-, en macrobussen zonder passagiers. Wanneer dit zich positief ontwikkelt gaan de bussen in 2024 op de openbare weg rijden onder de experimenteerwet.

Figuur 12: Bus met aanhanger (Van der Werf, S., 2020)

Flexibele busgrootte

De regio Achterhoek Rivierenland heeft in 2015 een pilot van 11 dagen gedraaid met een extra lange bus na opvolging van Duits en Zwitsers voorbeeld. Deze extra lange bus is gecreëerd door de toevoeging van een aanhanger en is inzetbaar op drukke tijden in het OV, wat zorgt voor meer zit- en stapplaatsen voor reizigers. Daarnaast heeft de aanhanger als voordeel dat het gemakkelijk buiten drukke tijden afgekoppeld kan worden en dat er geen extra chauffeur hoeft te worden ingezet. Toch heeft Arriva besloten om af te zien van deze vorm van vervoeren. Er was geen sprake van financieel voordeel en Arriva kreeg vanuit de Rijksdienst voor wegverkeer *geen* toestemming om mensen te vervoeren in een aanhanger. De drukte wordt standaard opgevangen door extra bussen en extra personeel te laten rijden. Uit onderzoeksresultaten blijkt overigens dat

reizigers en chauffeurs unaniem enthousiast waren over de bus met aanhanger.

Figuur 23: Futbringer (Van der Zwet, C., 2023)

Futbringer

Kustregio's hebben te maken met vershraling in het OV. Grote hoeveelheden geschrapte bushaltes, geen aansluitingen en lange reistijden. Gevolg hiervan is dat mensen een grotere afkeer krijgen tegen het openbaar vervoer. Het wordt ook wel gezien als een vicieuze cirkel: 'Als meer mensen met hun eigen vervoermiddelen reizen, vershraalt het openbaar vervoer'. Hierop is in Harlingen Futbringer bedacht. Op initiatief van de gemeente rijdt deze 8-persoons bus vanaf maart 2023 een pilot langs de verschillende dorpen voor een betere bereikbaarheid van en naar het centrum van Harlingen. Een enkele rit kost een euro, en is tevens geldig voor koffie of thee in een aantal lokale horecagelegenheden in Harlingen.

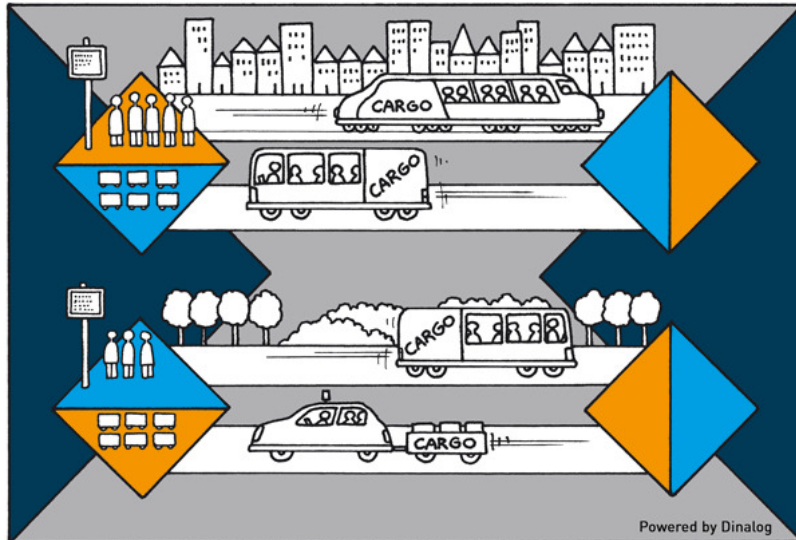

Figuur 14: Mobiliteitshub (De Buren, 2022)

Landelijke mobiliteitshubs

Een mobiliteitshub is een knooppunt waar verschillende vervoerswijzen samenkomen en fungeert daarom als begin-, eind- of overstappunt in de reis. Hierbij is het van belang dat dat er aangesloten wordt op de mobiliteitsbehoeften vanuit de omgeving. Mobiliteitsvormen als deelauto's, (elektrische) deelfietsen, regiotaxi's, (buurt)bussen en pakketkluisen kunnen op deze plek gecombineerd worden voor een succesvol mobiliteitssysteem. Zo rijdt in Megchelen te Gelderland een elektrische dorpsauto waar vooral studenten en ouderen gebruik van maken. Ouderen die niet meer kunnen rijden, worden door vrijwilligers met deze auto bijvoorbeeld naar het ziekenhuis gebracht. Hierbij komt naast de bereikbaarheid ook het sociale aspect ten goede. Volgens het CROW zijn mobiliteitshubs een belangrijke schakel voor een vitaal landelijk gebied (CROW, 2021)³.

³ [Mobiliteitshubs-landelijk-gebied.pdf.aspx \(crow.nl\)](https://www.crow.nl/publicaties/mobiliteitshubs-landelijk-gebied.pdf.aspx)

Figuur 15: Cargo Hitching (TKI Dinalog, z.d.)

Cargo Hitching

Het combineren van personen- en vrachtvervoer is een nieuwe vorm van vervoer wat kansen biedt voor het platteland. De bezettingsgraad zal bij beide vormen van vervoer stijgen en hierdoor kunnen beide typen vervoer op een economisch gezonde manier worden aangeboden. Pakketten kunnen meegegeven worden aan inefficiënte buslijnen, taxi's of bijvoorbeeld lesauto's, van waaruit deze worden afgeleverd op afhaalpunten. Zo heeft Nijmegen de hub Binnenstadservice waar pakketten worden bezorgd. Vervolgens worden deze pakketten vervoerd naar het busstation in Nijmegen en gaat een medewerker van Pluryn mee met de bus om de pakketten bij het afhaalpunt in Millingen te leveren. Op deze manier is er sprake van een efficiënte en duurzame combinatie tussen verschillende vormen van vervoer.

3 Discussie

Deze korte verkenning biedt een breed pallet aan vervoersvormen en opties voor het landelijk gebied. Het zijn oude en nieuwe, rijpe en groene vormen van vervoer die prikkelen en aanzetten tot een verbreding qua vervoersopties in het landelijk gebied.

Wij zien de volgende vragen voor een brede discussie:

- Een eerste vraag is dat het combineren van vervoersmodaliteiten een interessante optie lijkt om op door te pakken. Wat zijn hierin realistische mogelijkheden?
- Een tweede vraag is welke vervoersvormen zorgen voor verrijking qua bereikbaarheid voor de verschillende doelgroepen? Welke vorm sluit het meest aan bij ouderen? Welke vorm is een goed alternatief voor studenten?
- Een derde vraag is in hoeverre deze vormen haalbaar zijn qua Nederlandse wetgeving of moet dit opnieuw op de agenda komen te staan? Is de experimenteerwet hierin toereikend?
- Een vierde vraag is in hoeverre het verankeren van bereikbaarheid van het platteland een meer prominente plek kan krijgen in het beleid van zowel het Rijk als de provincies. Kleine kernen hadden bijvoorbeeld in de jaren '90 een volwaardige plek binnen het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM) met direct betrokken ambtenaren en opgebouwde expertise.

Laten we samen grensverleggend discussiëren over mogelijke vervoersopties in het buitengebied om vervoersarmoede tegen te gaan!

Figuur 16: Plattelandsbeeld (Selij, z.d.)

Bronnenlijst

Figuur 1: Press Trust of India. (z.d.). *Indian Railways offers special concessions for students, 10 things you should know*. Geraadpleegd via [Indian Railways offers special concessions for students, 10 things you should know - India Today](#)

Figuur 2: Port of Antwerp Bruges. (z.d.). *De Fietsbus*. Geraadpleegd via [De Fietsbus | Port of Antwerp-Bruges \(portofantwerpbruges.com\)](#)

Figuur 3: Postauto. (z.d.). *Publicar Appenzell. Flexibele "door-to-door" shuttle*. Geraadpleegd via [PubliCar Appenzell | PostBus \(postauto.ch\)](#)

Figuur 4: Schmidt, S. (2020). *Openbaar vervoer: De opkomst van stedelijke kabelbanen*. Geraadpleegd via [Openbaar vervoer: De opkomst van stedelijke kabelbanen | PTV Blog \(ptvgroup.com\)](#)

Figuur 5: Bergfex. (z.d.). *Panorama Wuppertal*. Geraadpleegd via [BERGFEX: Panoramakaart Wuppertal: Kaart Wuppertal - Alm - Wuppertal](#)

Figuur 6: Bonavoglia, P. (z.d.). *Bahn&Bike Service*. Geraadpleegd via [Bahn&Bike \[Train and Bike\] Service in Germany \(bonavoglia.eu\)](#)

Figuur 7: Van As, J. (2014). *De SRV-wagen in de Ornsteinstraat*. Geraadpleegd via [De SRV-wagen in de Ornsteinstraat - Geheugen van Oost](#)

Figuur 8: H. (2020). *F35 fietssnelweg een bromfietspad*. Geraadpleegd via [F35 fietssnelweg een bromfietspad \(avaaz.org\)](#)

Figuur 9: Vietor, D. (2020). *(Preview) Brekr Model B is indrukwekkende e-brommer van Hollandse bodem*. Geraadpleegd via [Brekr Model B preview: stoere e-brommer van eigen bodem - WANT](#)

Figuur 10: Luiken, K. (2021). *Buurtbussen van Arriva gaan weer rijden in Brabant, geheel coronaproof*. Geraadpleegd via [Buurtbussen van Arriva gaan weer rijden in Brabant, geheel coronaproof | Breda | bndestem.nl](#)

Figuur 11: Van Vliet, S. (2023). *Zelfrijdende bussen op de pots Qbuzz en RET vanaf eind mei*. Geraadpleegd via [Zelfrijdende bussen op depots Qbuzz en RET vanaf eind mei | OVPro.nl](#)

Figuur 12: Van der Werf, S. (2020). *Arriva ziet toch af van aanhanger achter bus in Achterhoek; te duur en geen toestemming*. Geraadpleegd via [Arriva ziet toch af van aanhanger achter bus in Achterhoek; te duur en geen toestemming | Doetinchem | gelderlander.nl](#)

Figuur 13: Van der Zwet, C. (2023). *VIDEO: Futbringer vol gas van start: "Ik heb er een baantje bij"*. Geraadpleegd via [VIDEO: Futbringer vol gas van start: "Ik heb er een baantje bij" - Omroep Zilt | Noordwest-Friesland](#)

Figuur 14: De Buren. (2022) *De mobiliteitshub creëert de toekomst van groene mobiliteit*. Geraadpleegd via [De mobiliteitshub creëert de toekomst van groene mobiliteit - De Buren](#)

Figuur 15: TKI Dialog. (z.d.). *Cargo Hitching*. Geraadpleegd via [Cargo Hitching - TKI Dialog](#)

Figuur 16: Selij, Edwin. (z.d.). *Wat je kunt leren van het platteland*. Geraadpleegd via [Wat je kunt leren van het platteland \(hypnoseinstituutnederland.nl\)](#)